

Kaarten van vestingsteden / burchten in Noord Nederland, gemaakt tussen 1570 en 1610.

Uit het album: Piante di fortezze d'Italia, d'Úngheria, di Flandria e di Francia.

Aanwezig in de Bayerische Staatsbibliothek, digitale collectie.

Deze kaartjes zijn gemaakt in de beginjaren van de 80 jarige oorlog. De strijd van de Geuzen onder leiding van Willem van Oranje tegen de Spaanse bezetters, onder leiding van Alva.

De kaartjes geven een beeld van de ligging van de nederzettingen die belangrijk waren voor de verdediging en/of verovering van Frisia.

Op enkele kaartjes wordt een beeld van de strijd weergegeven en op andere de mogelijk aan te brengen uitbreidingen van de verdedigingswerken.

De kaartjes zijn waarschijnlijk gemaakt in opdracht van Filips II door een Italiaanse deskundige in het maken van verdedigingswerken.

Het totale album bevat kaartjes van heel veel havensteden en vestingsteden uit geheel Europa.

Het hier weergegeven deel omvat alleen plaatsen in Noord Nederland, boven Zwolle.

Het terreinbeeld zal globaal niet veel verschillen van het beeld in 1200, wat de plaats van burchten en belangrijke steden betreft.

Waarschijnlijk vroeger wel wat kleiner van omvang.

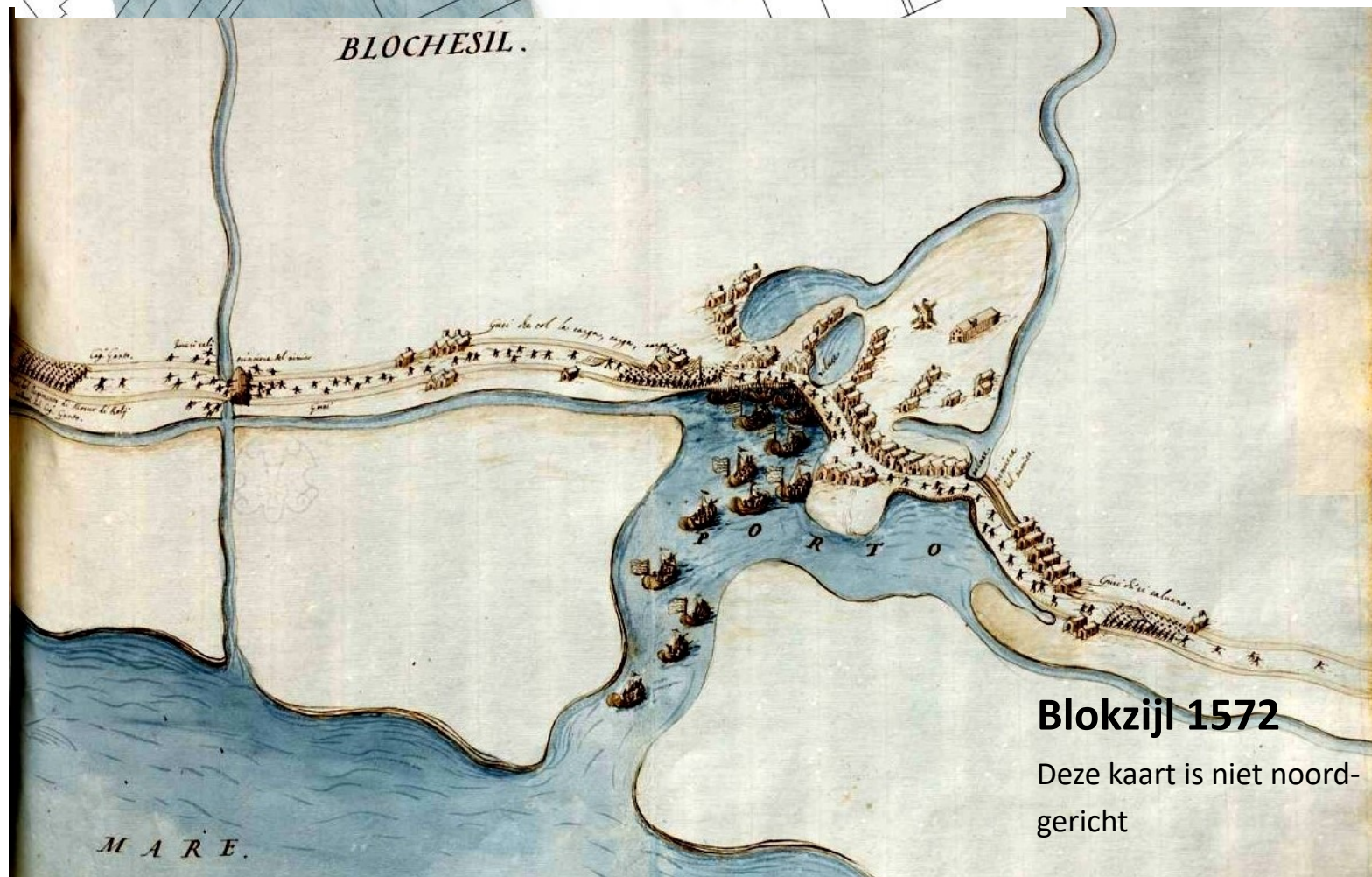
Blokzijl 1572

Op een achtergrond van de kadastrale kaart 2024

De onderste kaart geeft de inname van Blokzijl te zien in 1572 door de Spaanse troepen.

De technische kwaliteit van deze kaart is onvoldoende om goed te kunnen worden ingepast in het huidige coördinatenstelsel..

Voor de inpassing is het wegenpatroon van 1832 aangehouden met de ligging van de kerk en de vorm van de haven. Overeenkomstige punten geven echter een grote afwijking te zien zodat de inpassing geforceerd is doorgevoerd.

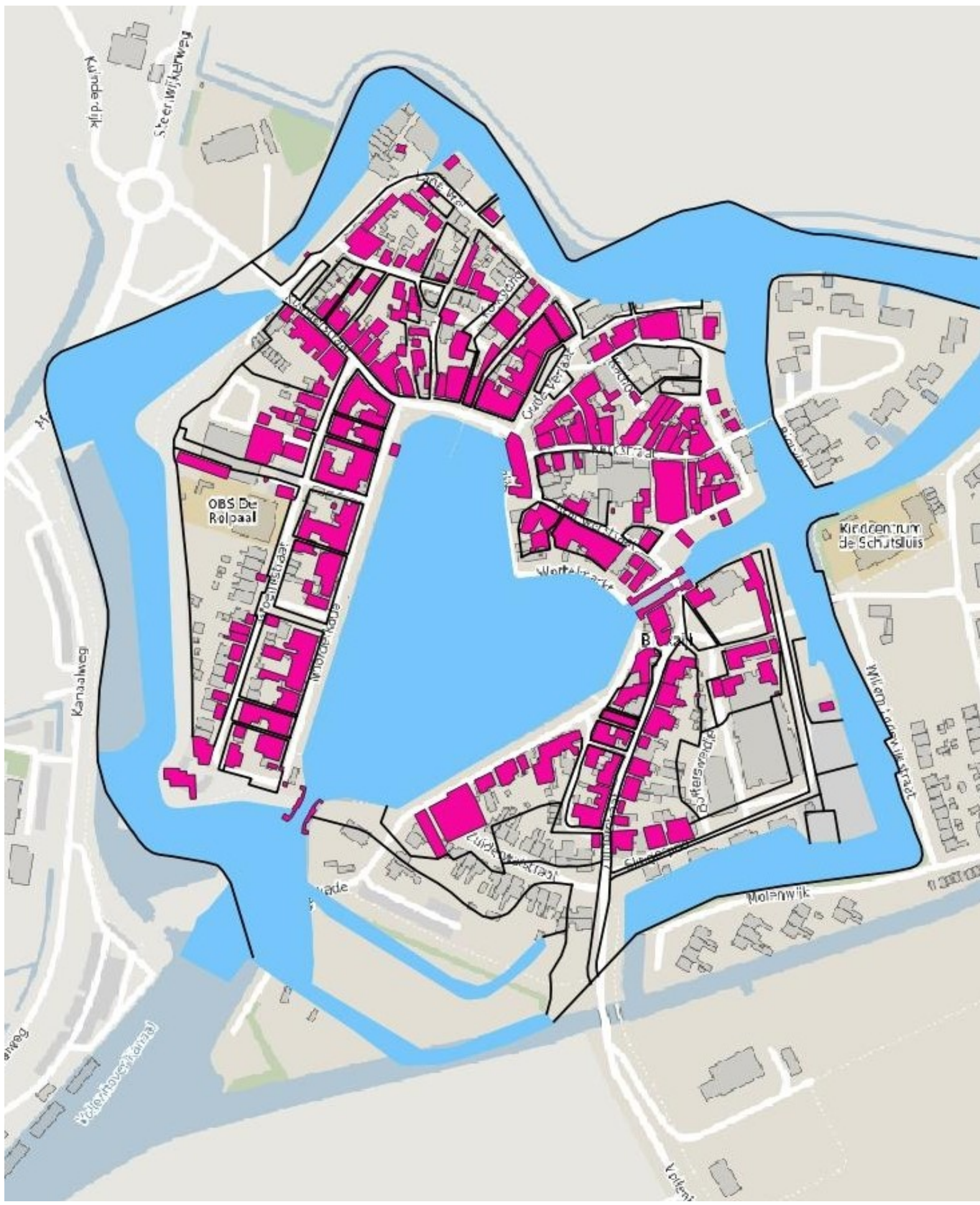

Blokzijl 1572

Deze kaart is niet noordgericht

Blokzijl 1832

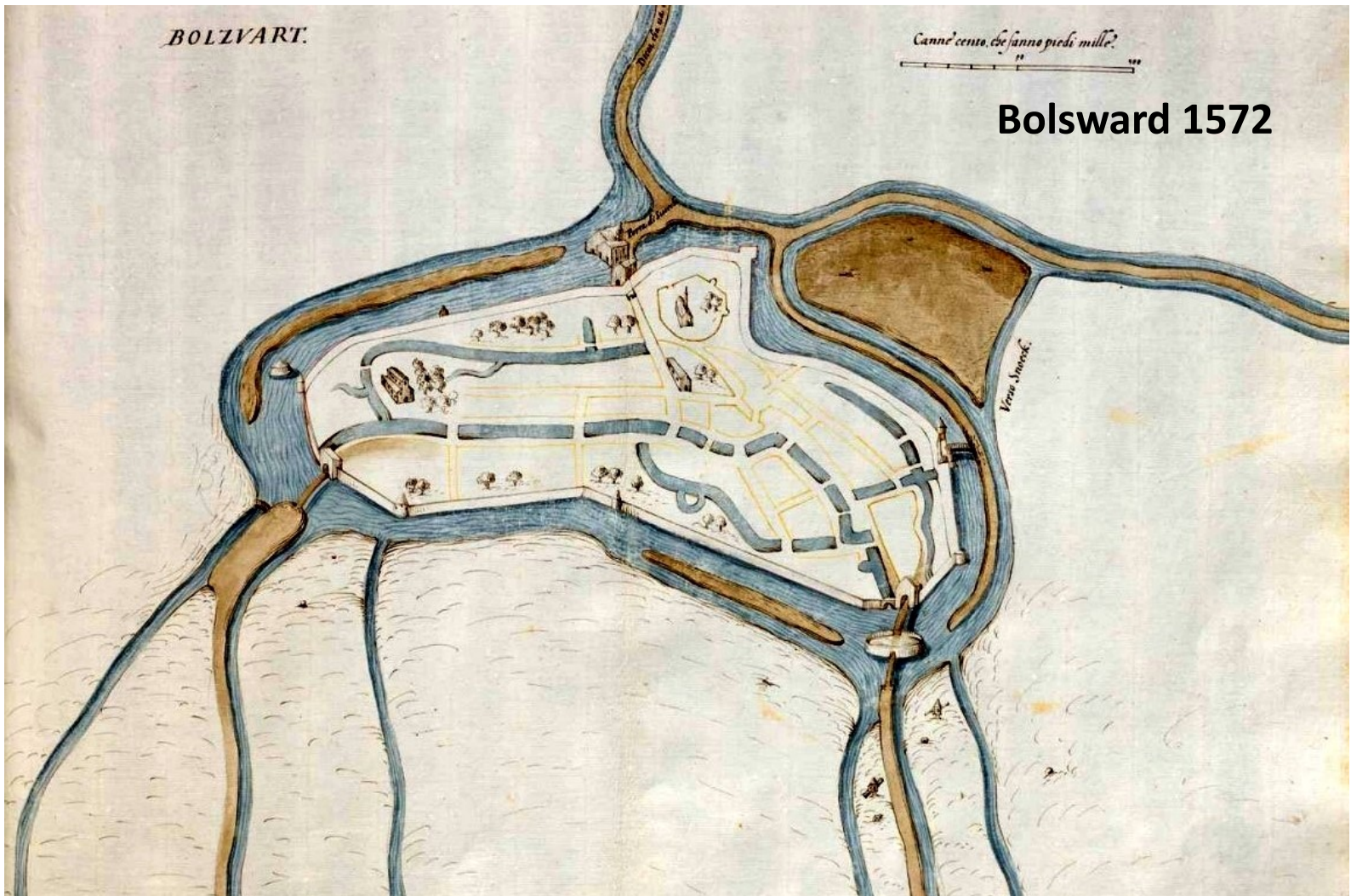
Op een achtergrond van de topografische kaart 2024

BOLZVART.

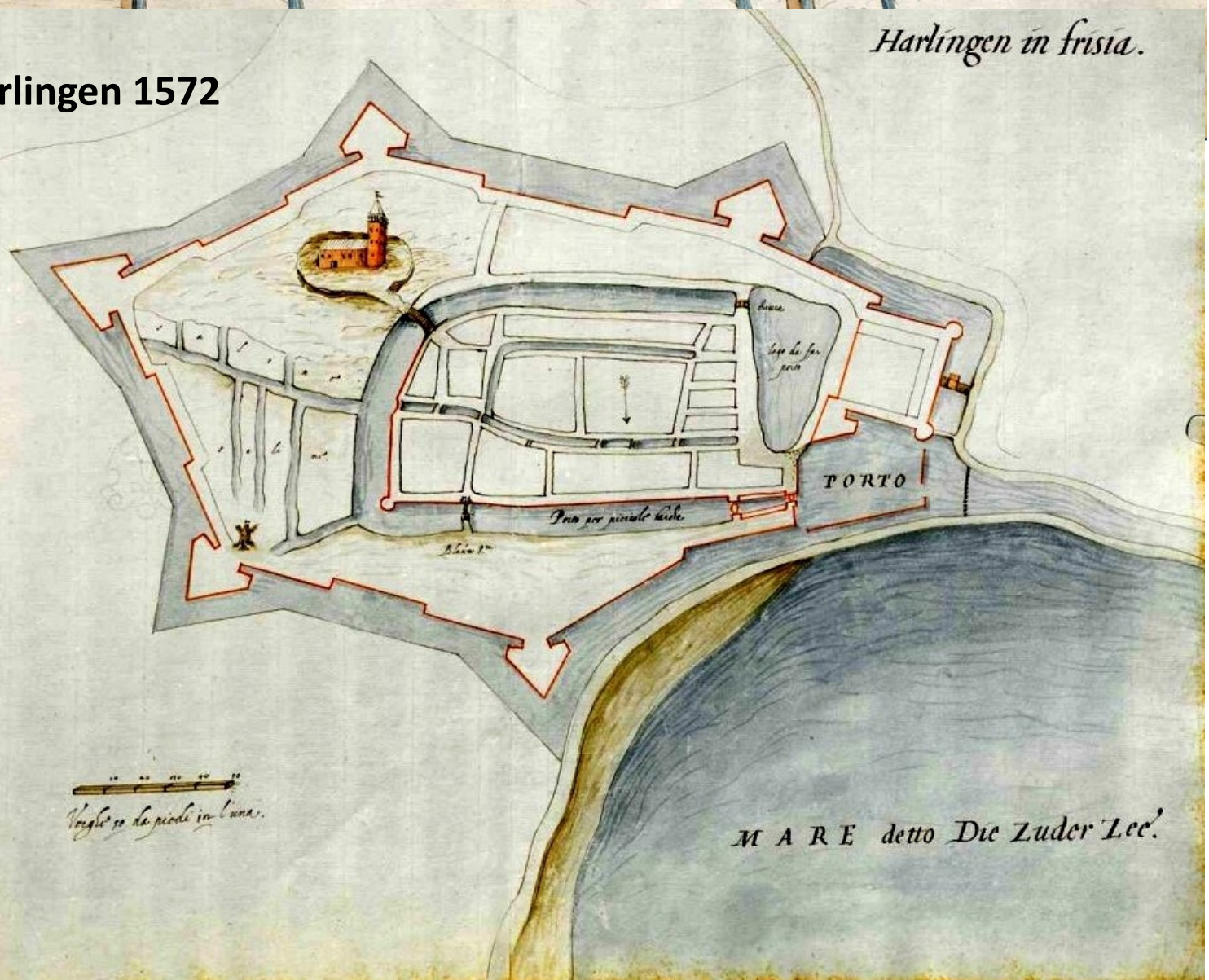
Canne cento, che fanno piedi mille.

Bolsward 1572

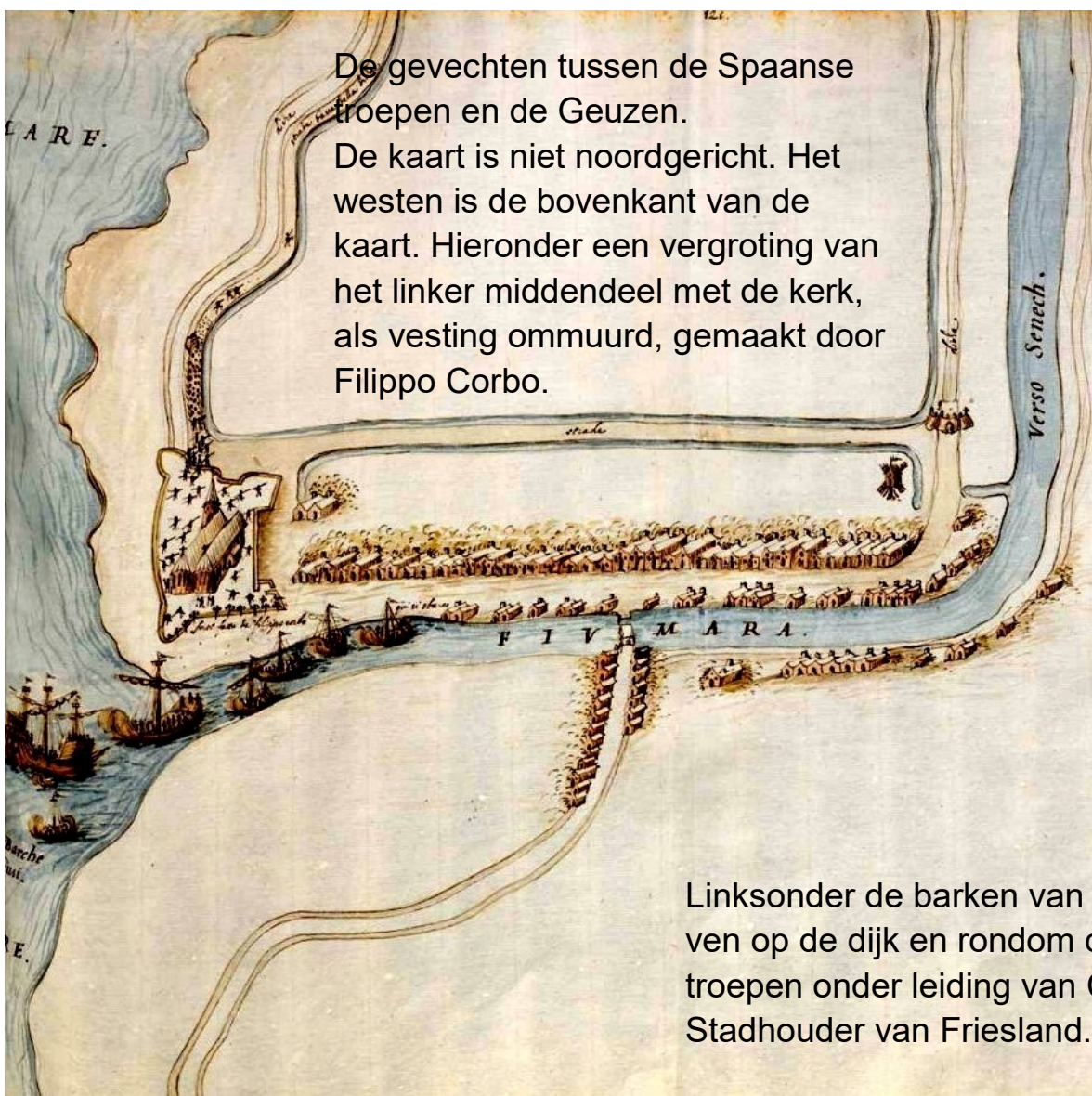
Harlingen 1572

Harlingen in frisia.

Voglio se da piedi in l'una.

MARE detto Die Zuder 'Lee'.

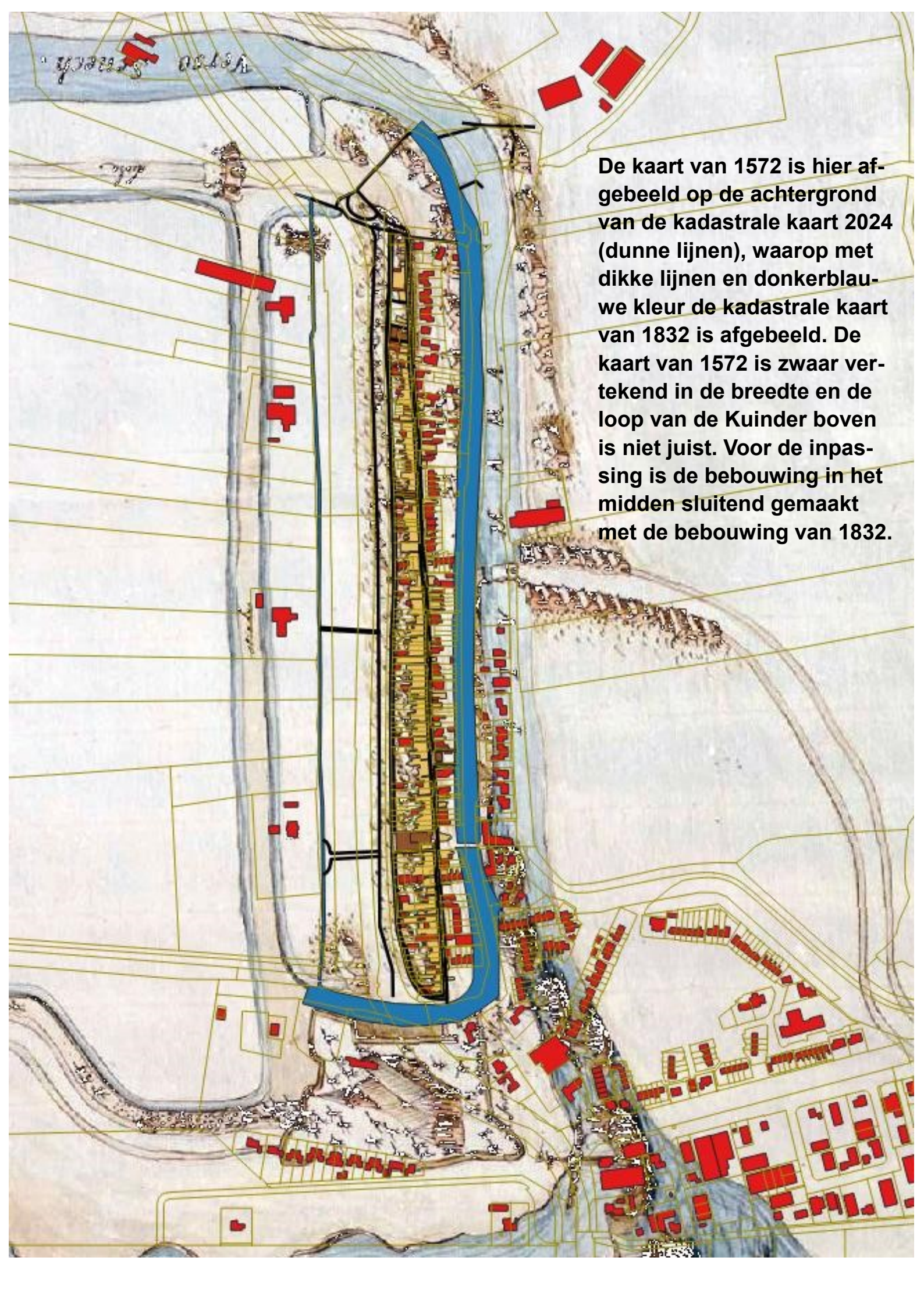
De gevechten tussen de Spaanse troepen en de Geuzen.
De kaart is niet noordgericht. Het westen is de bovenkant van de kaart. Hieronder een vergroting van het linker middendeel met de kerk, als vesting ommuurd, gemaakt door Filippo Corbo.

CVNDER.

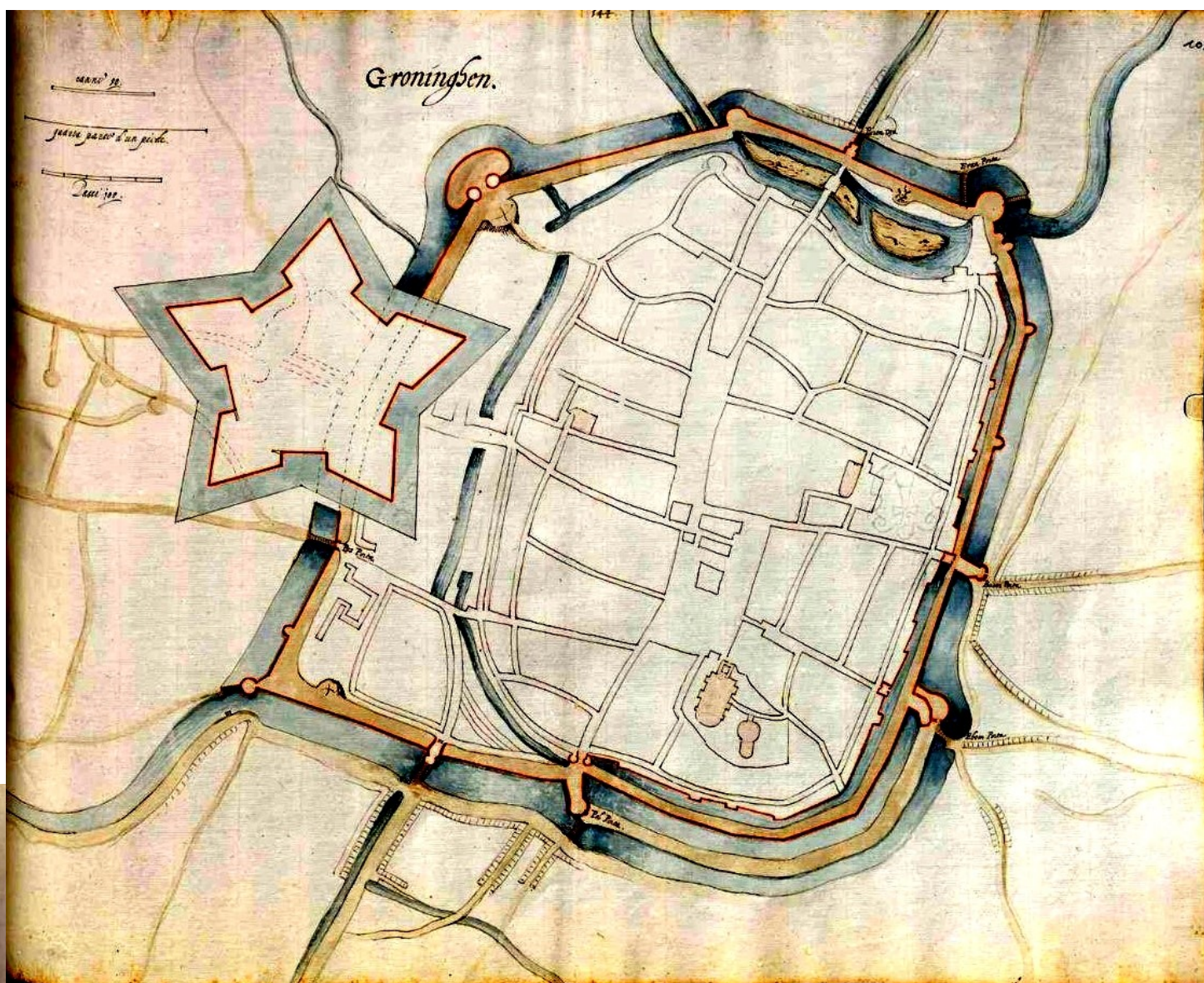
Kuinre 1572

Linksonder de barken van de Geuzen en linksboven op de dijk en rondom de kerk de Spaanse troepen onder leiding van Caspar di Robles, de Stadhouder van Friesland.

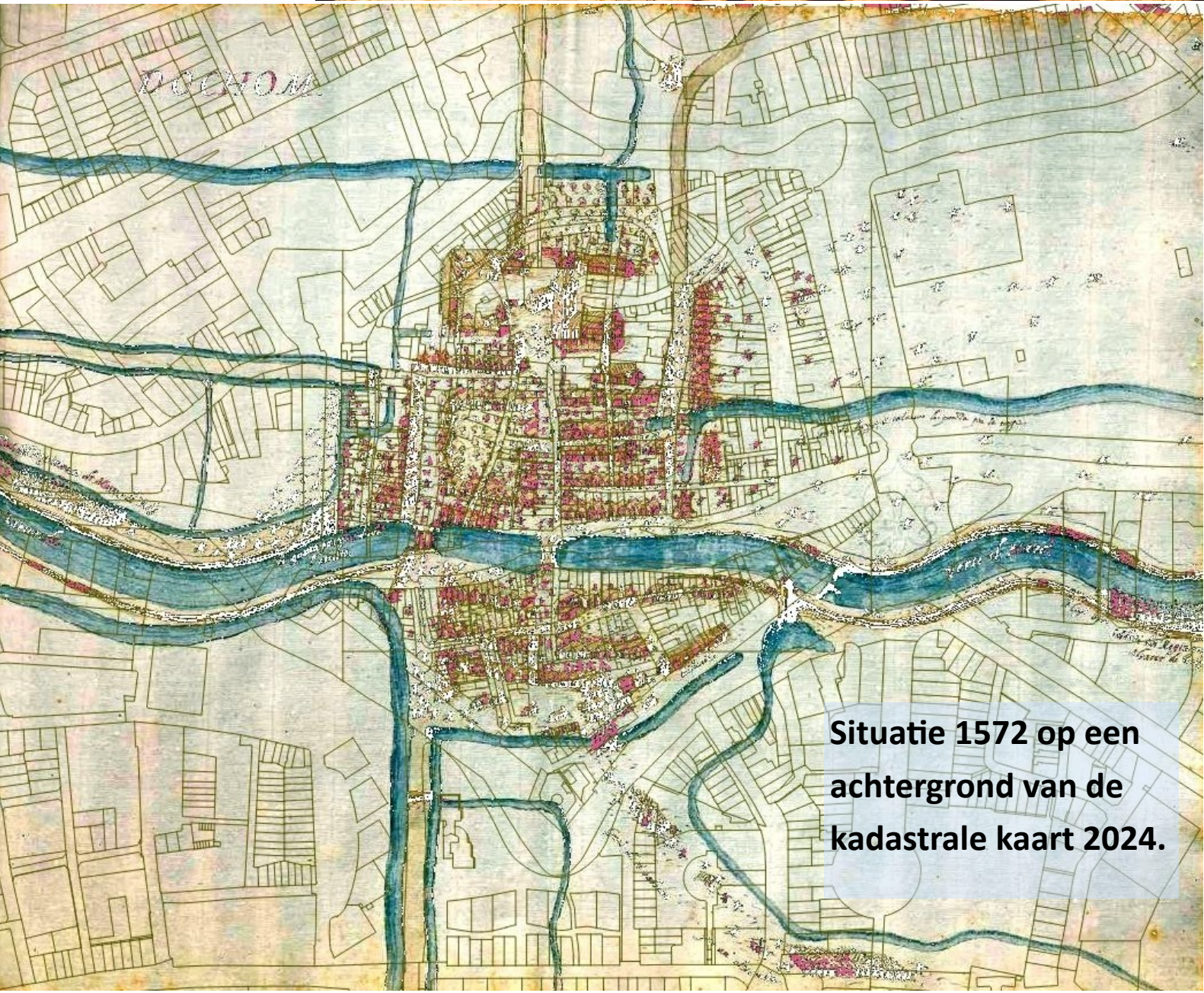
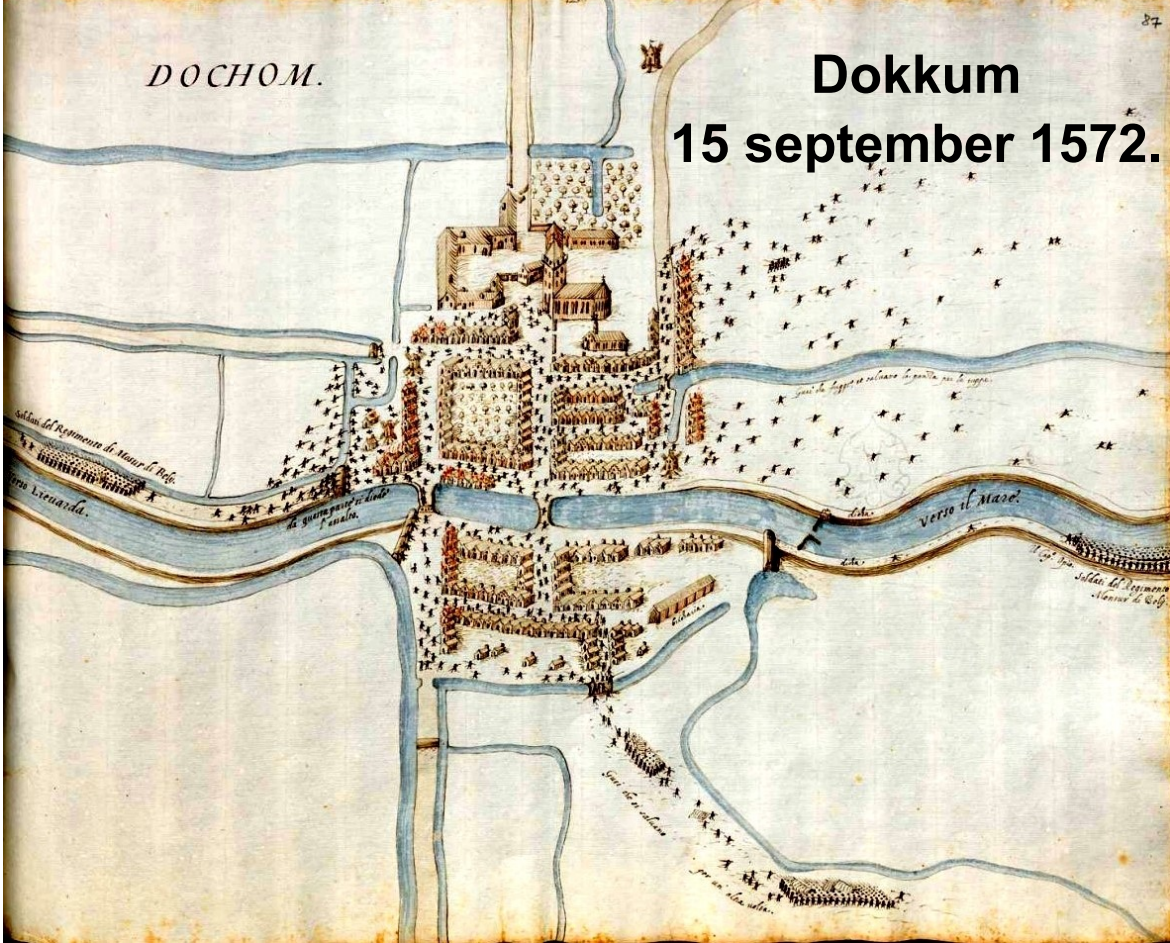

De kaart van 1572 is hier afgebeeld op de achtergrond van de kadastrale kaart 2024 (dunne lijnen), waarop met dikke lijnen en donkerblauwe kleur de kadastrale kaart van 1832 is afgebeeld. De kaart van 1572 is zwaar vertekend in de breedte en de loop van de Kuinder boven is niet juist. Voor de inpas-sing is de bebouwing in het midden sluitend gemaakt met de bebouwing van 1832.

Gevecht tussen de Spaanse troepen en de Geuzen, die de stad in handen hadden. De Spaansen wonnen en plunderden de stad en vermoorden veel burgers.

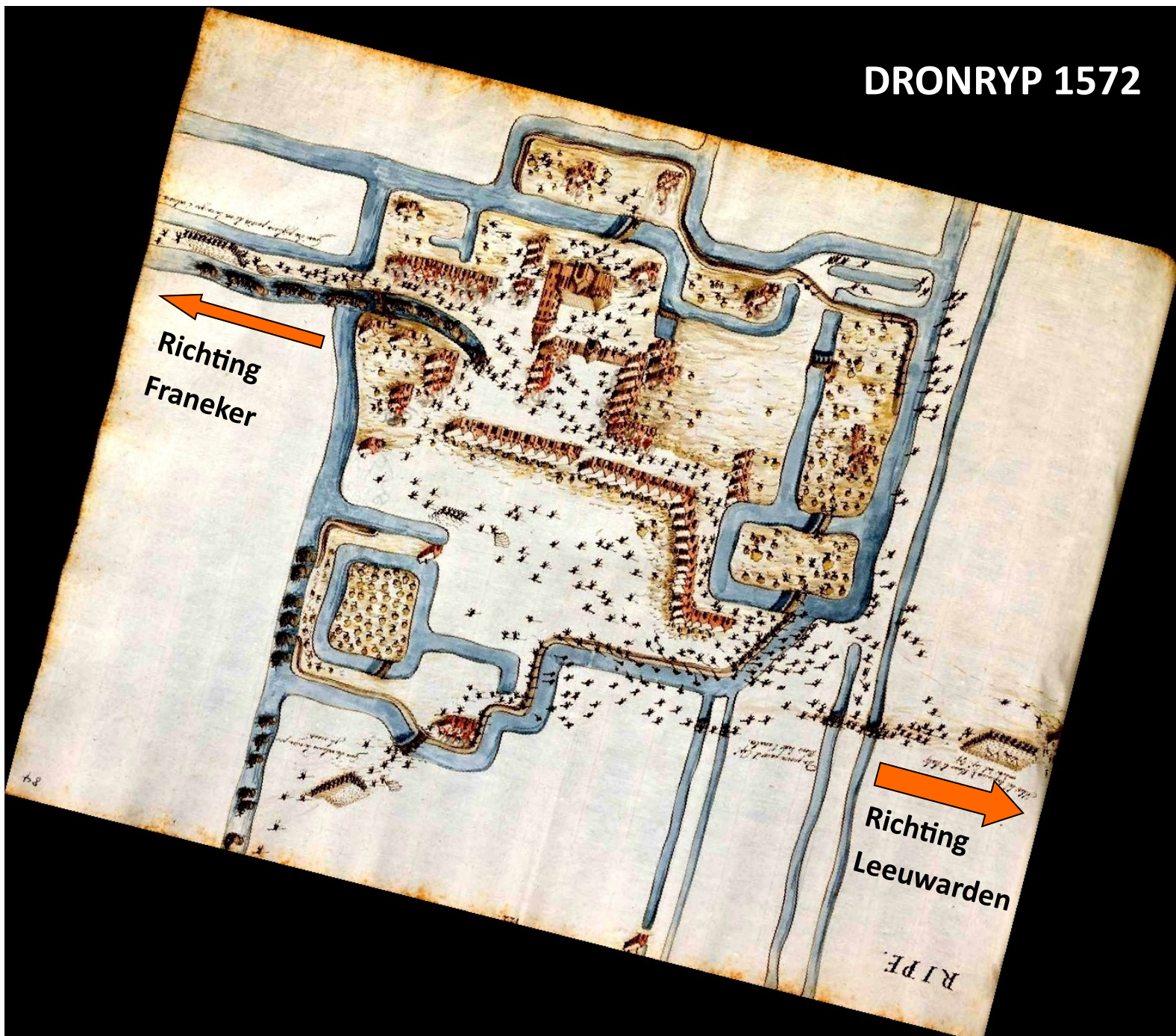
Op de onderste kaart is de kaart van 1572 ingepast in de huidige kadastrale kaart De kaart van 1572 is geografisch van slechte kwaliteit vanwege de drie dimensionale weergave van gebouwen en andere opstellen. De kerktoeren is als vast punt aangehouden evenals de ligging van de zuidelijke toegangsweg.

Situatie 1572 op een achtergrond van de kadastrale kaart 2024.

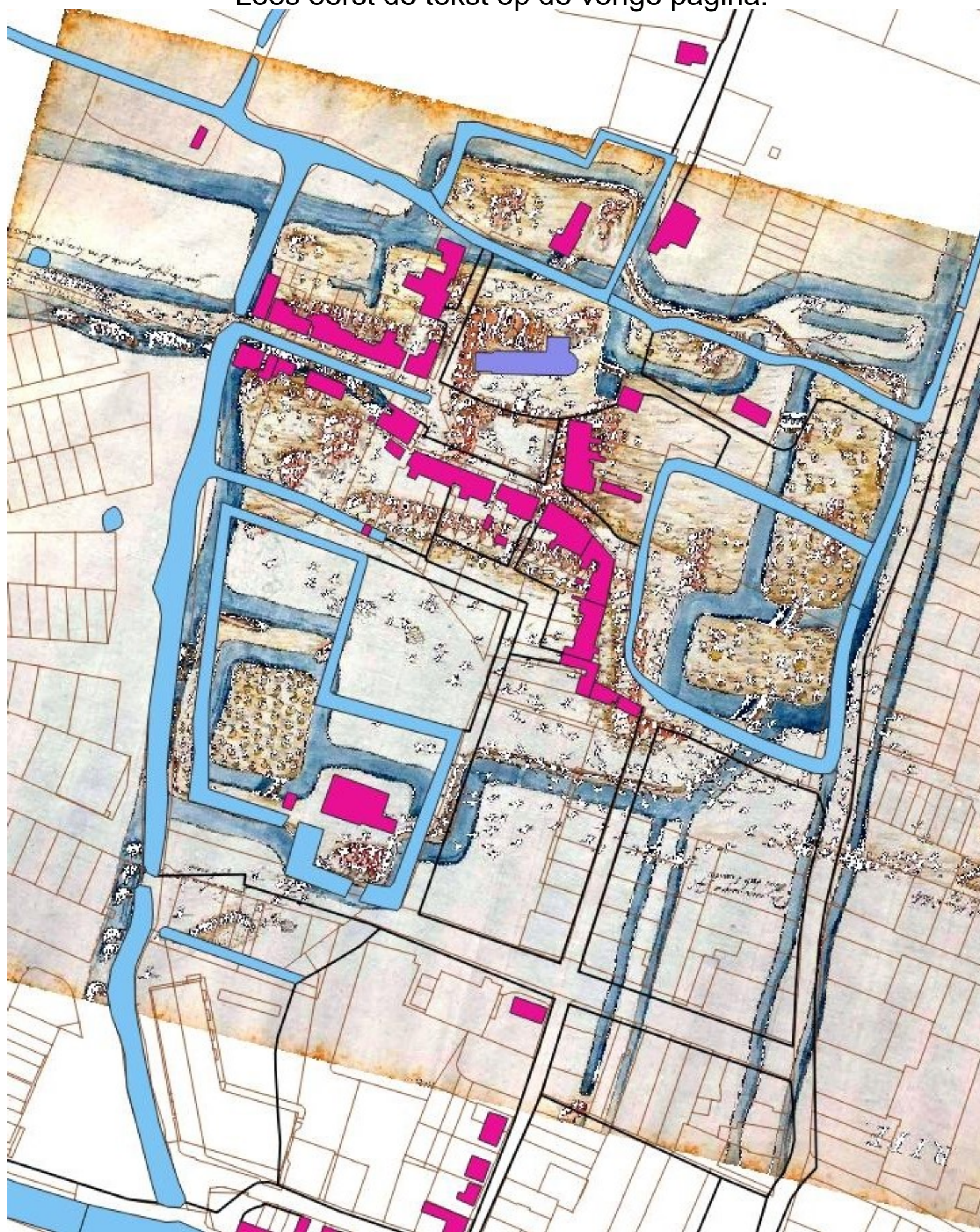
Het onderstaande kaartje is gemaakt in september 1572 van Dronrijp waar de Spaanse troepen onder leiding van De Robles in gevecht waren met de Geuzen. Veel huizen staan in brand. Het kaartje heb ik zodanig gedraaid dat het noordgericht is. Onderaan het kaartje staan de namen van Spaanse bevelhebbers die met hun troepen kennelijk vanaf Leeuwarden op weg zijn naar Franeker. Linksboven de weg naar Franeker waar de troepen van de Geuzen weerstand bieden. In de vaart linksonder en er boven zien we een aantal schepen liggen. Herkenbaar is ook de afgebeelde kerk. Wanneer we de plaats van deze kerk als uitgangspunt nemen met de weg rechts,, de Hearewei / Rypsterdyk, dan blijkt het meetkundig verband tussen de overige delen van de kaart en de nog aanwezige kenmerken op de huidige kadastrale kaart grote verschillen te vertonen. De kaart is dus niet op schaal. Nemen we de kadastrale kaart van 1832 er bij, dan zijn veel delen van de kaart nog wel te herkennen .

Zo zijn de meeste gebouwen nog wel te plaatsen evenals de wegen en vaarten. Op de volgende pagina is deze kaart onder de kadastrale kaart van 1832 gelegd, waarbij de weg naar Franeker als vast punt is aangehouden met de onderste gracht van Hobbemastate en het noordelijke deel van de Hearewei. Een wat rommelig beeld en daarom ziet u op de dan volgende pagina Dronryp 1832 afgebeeld op de huidige topografie.

Dronryp 1572 onder de kaart Dronryp 1832 met als achtergrond Dronryp 2024.

Lees eerst de tekst op de vorige pagina.

**Dronryp 1832
met op de achter-
grond Dronryp
topografisch
2024.**

HINDELOPEN 2024

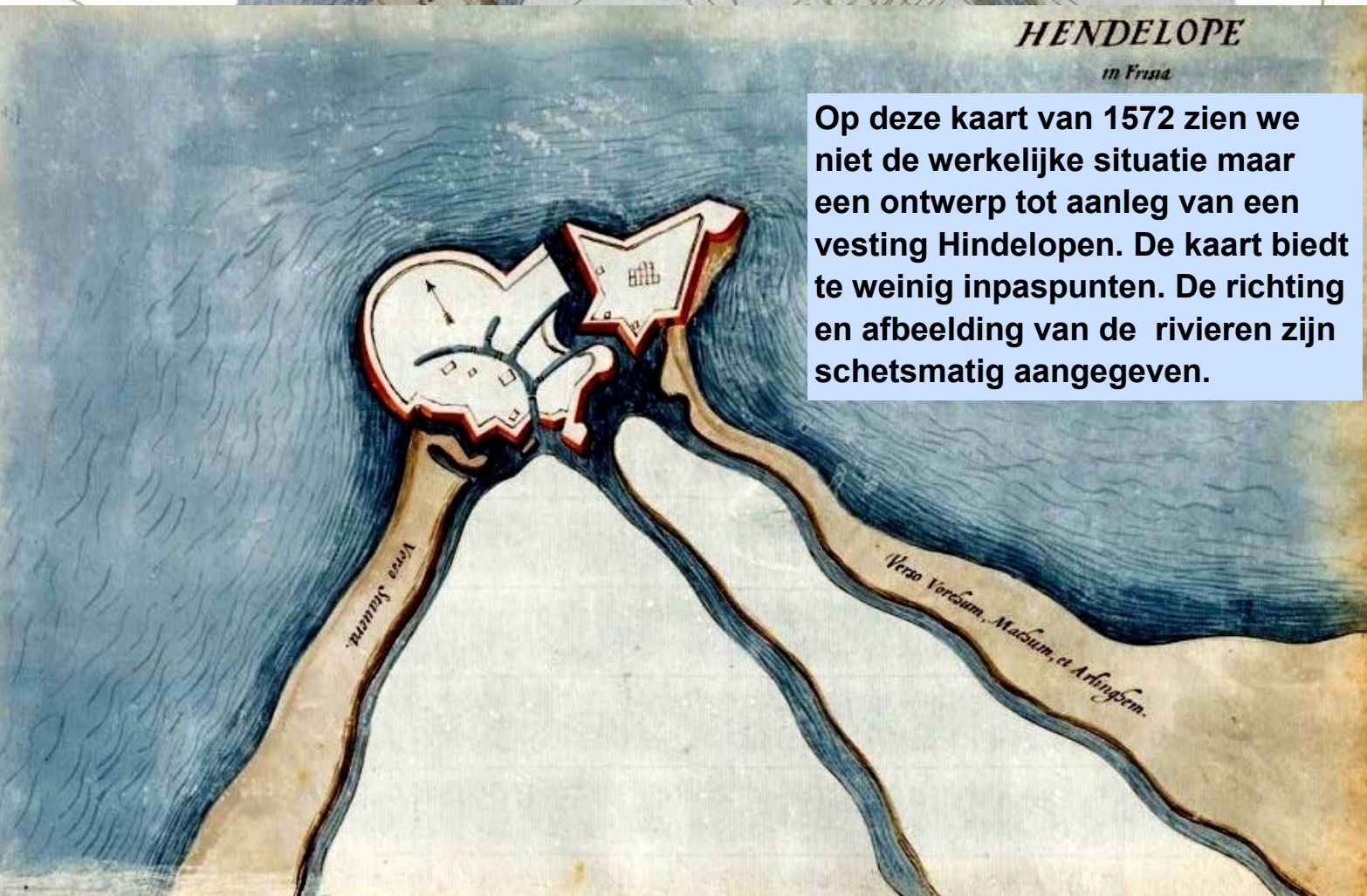
Als achtergrondkaart voor de onderstaande kaart van het plan voor een vesting Hindelopen in 1572. Voor de inpassing is de ligging van de kerk in het midden van de cirkel geplaatst. Voor de richting is de ligging van de middelste vaart aangehouden.

HENDELOPE

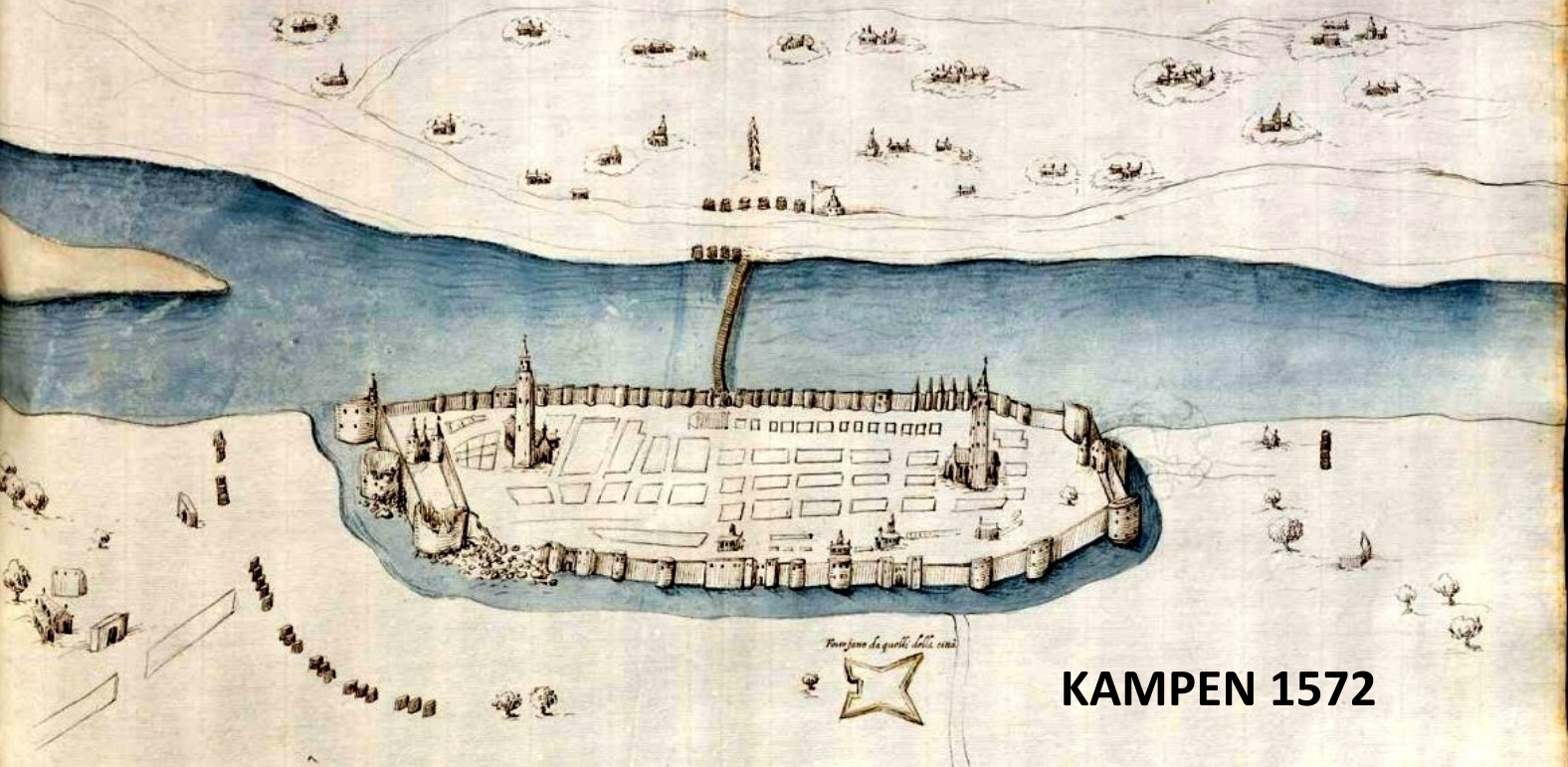
in Frisia

Op deze kaart van 1572 zien we niet de werkelijke situatie maar een ontwerp tot aanleg van een vesting Hindelopen. De kaart biedt te weinig inspaspunten. De richting en afbeelding van de rivieren zijn schetsmatig aangegeven.

IJsselmuiden 1572

Affetto di CAMPEN

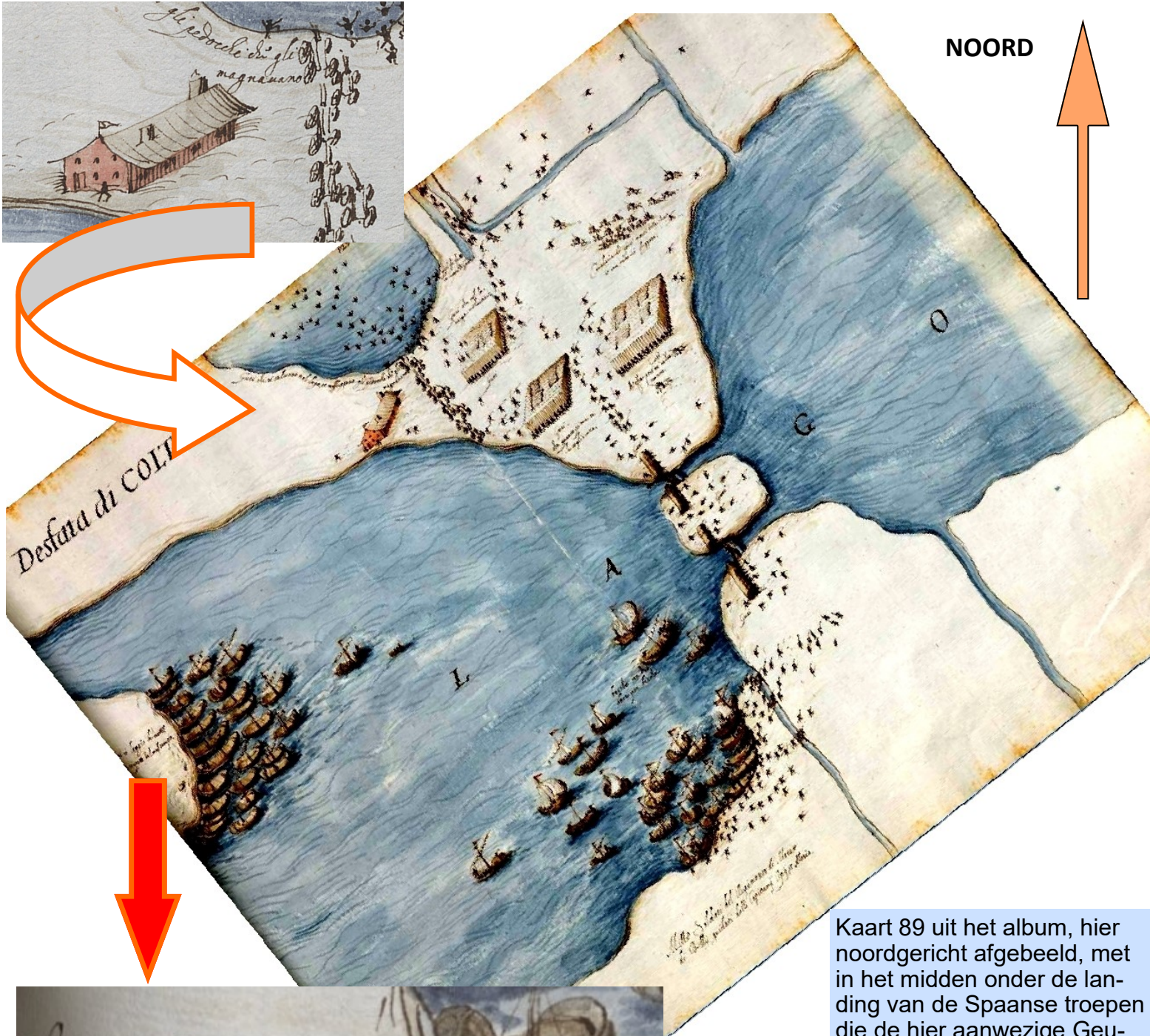
KAMPEN 1572

KAMPEN 1572

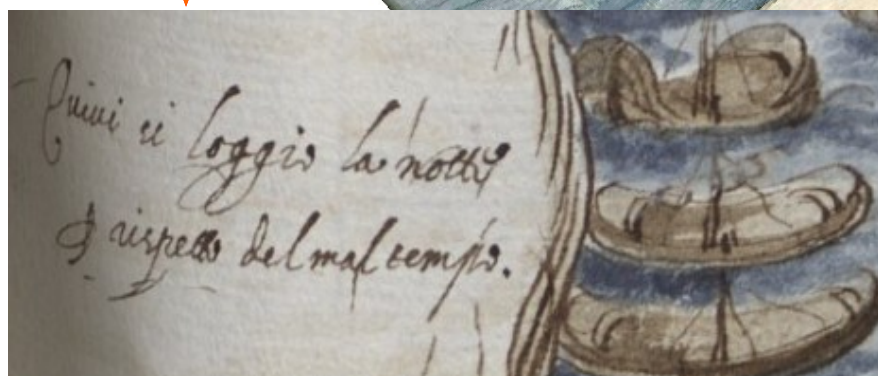
Plan tot versterking van de stad

CAMPEN in frisia

Kaart 89 uit het album, hier noordgericht afgebeeld, met in het midden onder de landing van de Spaanse troepen die de hier aanwezige Geuzen proberen te verdrijven om zo de weg naar Koudum vrij te maken. Dat is hen gelukt.

Op de volgende pagina is dit kaartje afgebeeld tegen de huidige topografische achtergrond.

Op 12 september 1572, vier jaar na het uitbreken van de Nederlandse Opstand tegen Spanje, de Tachtigjarige Oorlog, leden de Watergeuzen bij Galamadammen een gevoelige nederlaag tegen de troepen van de luitenant-stadhouder van Friesland, de Spanjaard Caspar di Robles. 150 man kwamen om. Het gevecht stond niet op zich zelf. De Robles hield een veldtocht tegen de opstandelingen. De Robles had de Geuzen bij Staveren al verslagen en de Geuzen hadden zich hier bij de dam verzameld om een nieuw gevecht aan te gaan. Maar de Robles kwam niet over land, maar per schip en landde aan de zuidkant en viel de Geuzen feitelijk in de rug aan. En met succes.

Zie: <https://historisch.koudum.nl/index.php/slag-bij-galamadammen-12-september-1572>

Galamadammen 1572, afgebeeld op een achtergrond van de huidige (2024) topografie.

De kaart van de vorige pagina kan met een redelijke nauwkeurigheid worden ingepast en is hier gedigitaliseerd weergegeven. In donkerblauw de waterdelen, in bruin het midden eilandje en met groene lijnen is de begrenzing van het vaarwater en de sluis aangegeven zoals die op het kadastrale minuutplan van 1832 zijn afgebeeld. Het afzonderlijke meertje is niet de Alde Karre en ook niet de Otte Poel, maar een in 1572 aanwezige ondergelopen ondiepe laagte in het landschap. De vluchtende Geuzen konden er kennelijk doorheen lopen.

142.

LEEWARDIA in Frisia.

1572

SET.

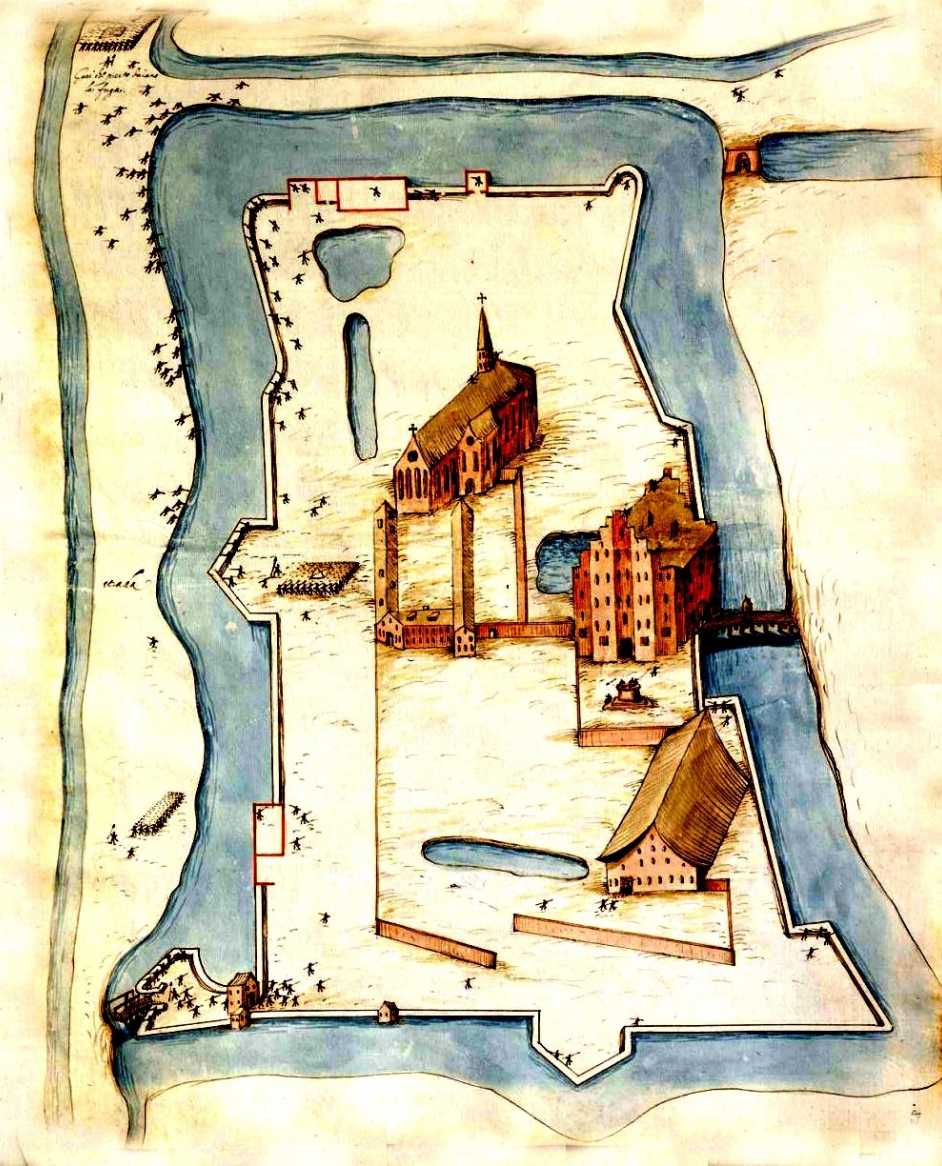
canale da dieci piedi l'ora.

141.

Oestmahorne.

102.

Oostmahorn 1572

Het klooster Lidlum in 1572

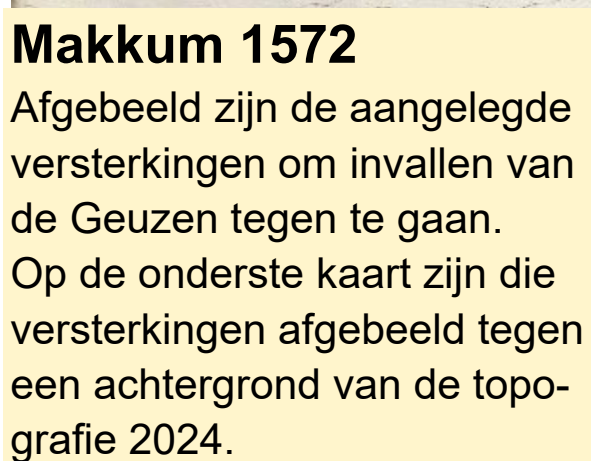
Zie ook:

<https://oudtzummarum.nl/het-archief/klooster-lidlum-en-klooster-bethanie-tzummarum/4783-klooster-lidlum-plattegrond-1572/>

Op de kaart links zien we een aanval van de Geuzen op het als burcht versterkte terrein van het klooster.

Op de kaart onder is de kaart van 1572 ingepast in de huidige (2024) kadastrale kaart.

10 september 1572

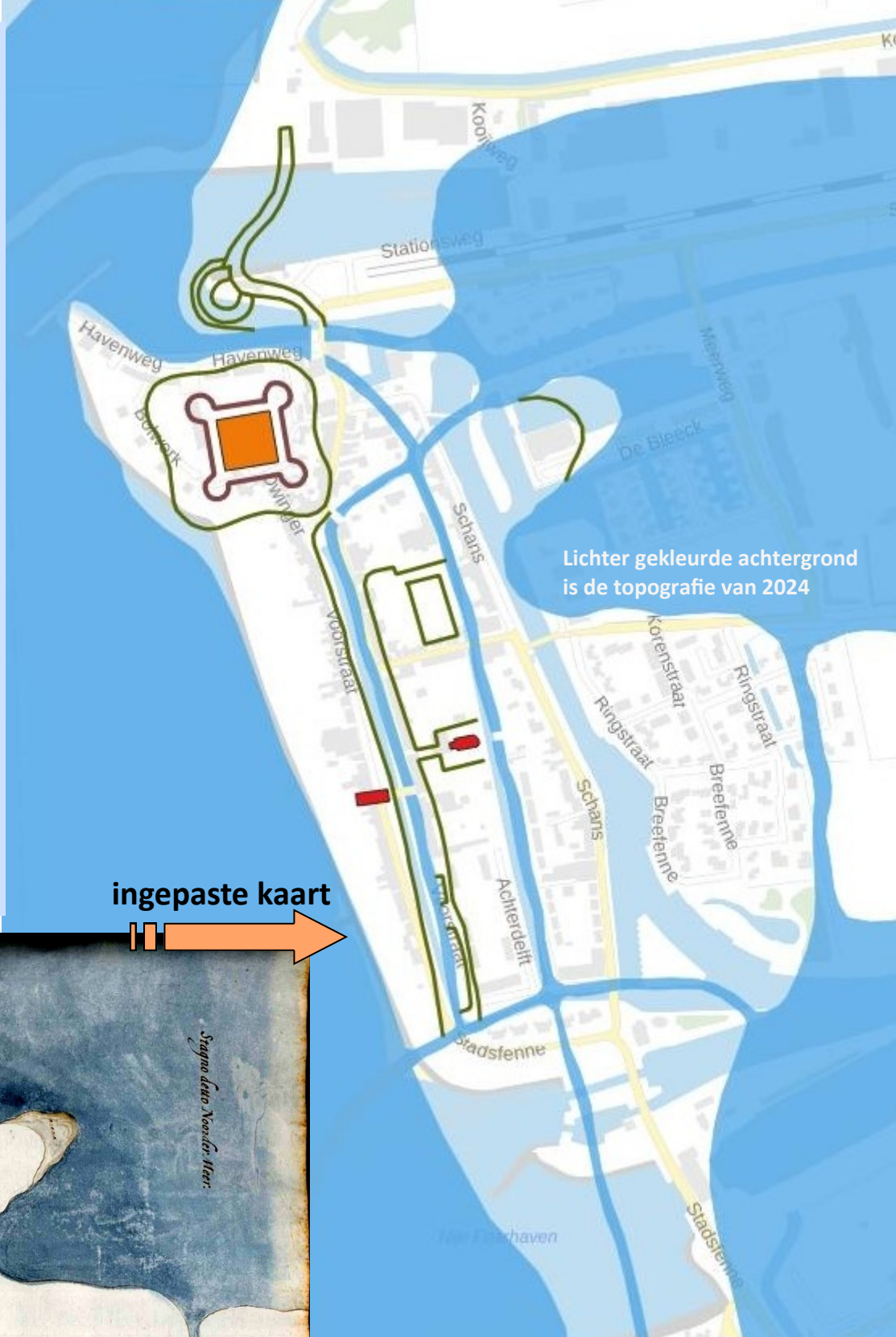
Het gevecht om het bezit van Staveren tussen de Geuzen en de Spaansen.

Zie de tekst op de volgende pagina.

Deze tekening leent zich niet voor inpassing in de huidige topografie.

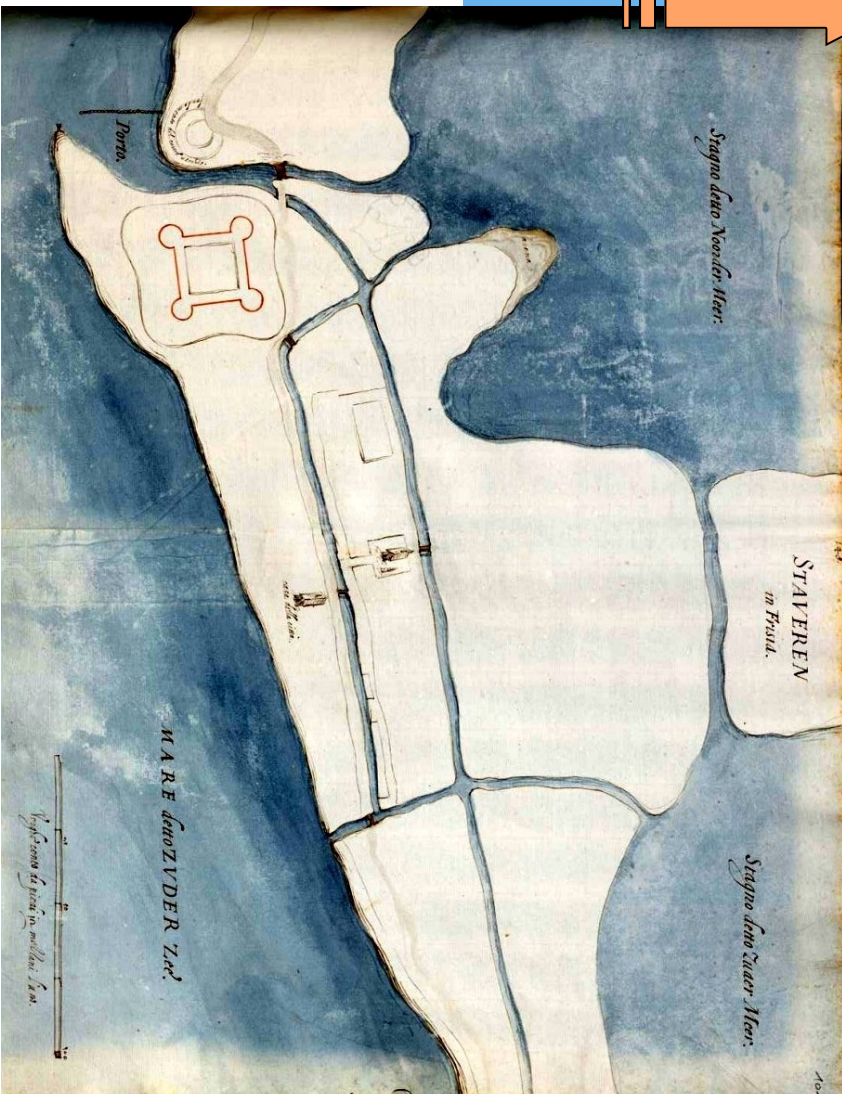
Dat is wel het geval voor de kaart op de volgende pagina waarop het blokhuis, de oude burcht, een kerk en het stadhuis en de grachten en overige wateren zijn afgebeeld. Die kaart past perfect op de achtergrond van de topografie 2025.

Op 24 augustus 1572 werd Stavoren ingenomen door een grote groep Geuzen onder leiding van Asinge Ripperda en Foppe Ennes, maar het blokhuis kregen ze niet in handen. [2] Robles stuurde zijn hopman Gantau met vijf vendels Walen en twee vendels Duitsers naar Stavoren. Ze werden vervoerd met 65 turfschepen. De stad werd op 9 september aangevallen, maar de Geuzen verdedigden zich zo hardnekkig dat er op 10 september nog eens 600 Walen en 200 Duitsers werden ingezet. Zo gelukte het Gantau om de ongeveer 1200 Geuzen op de vlucht te jagen en de belegerden in het blokhuis te ontzetten.

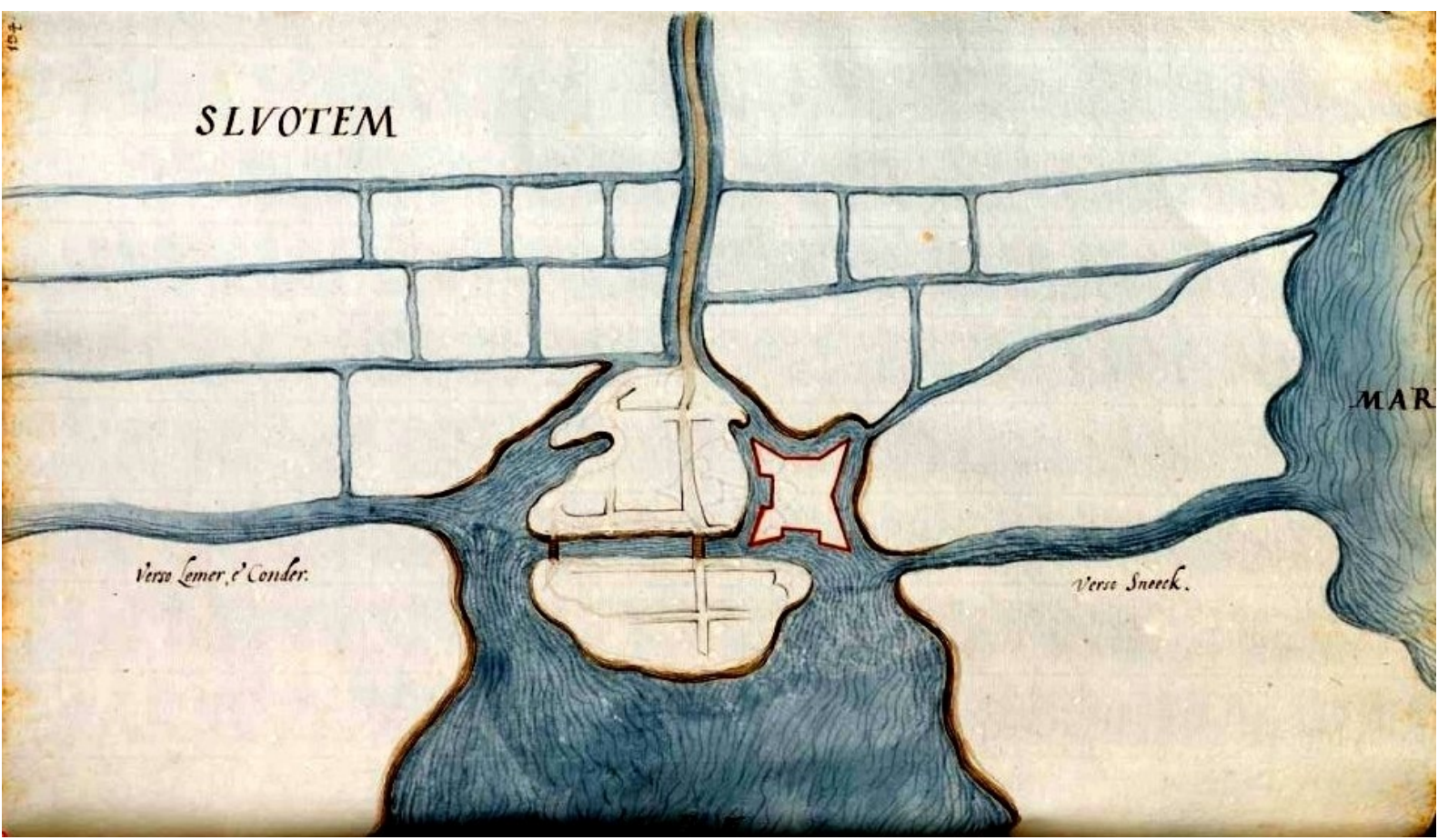
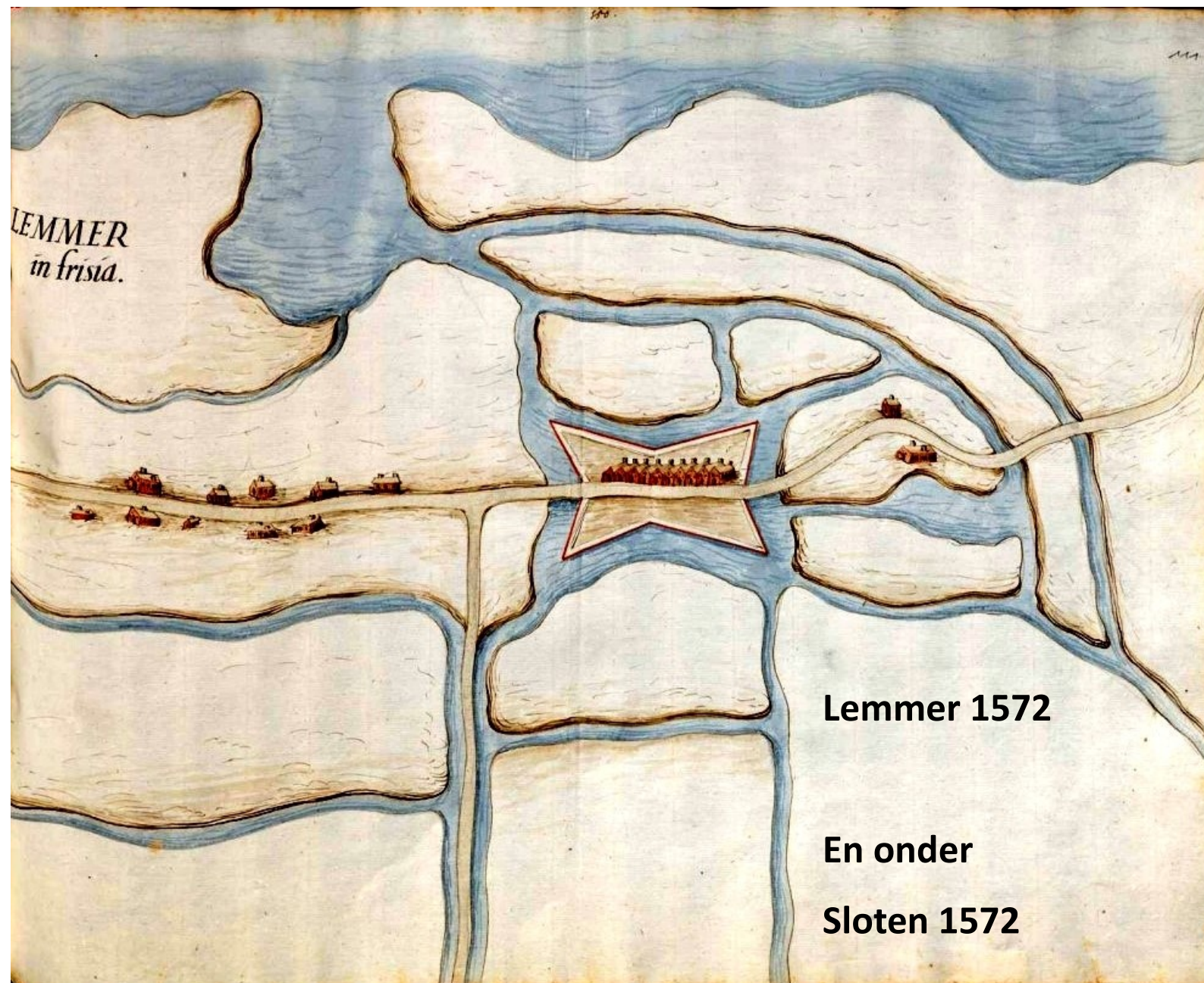

Lichter gekleurde achtergrond is de topografie van 2024

ingepaste kaart

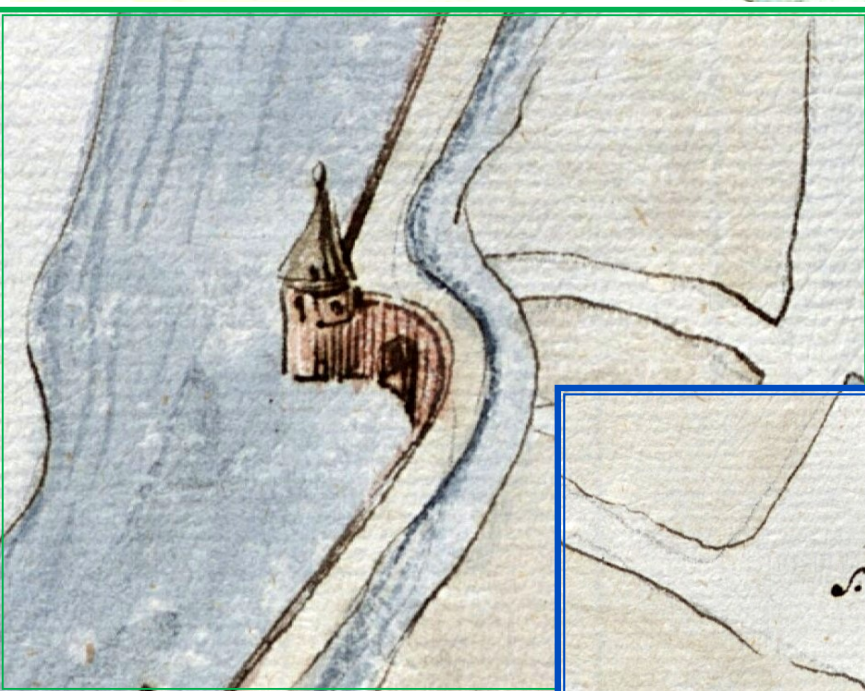

In de omgeving van Stavoren vonden nog steeds gevechten plaats tussen Geuzen en Spaansgezinde troepen. Nadat een groep Geuzen bij Koudum was verslagen werd dat dorp door de Waalse soldaten geplunderd en vervolgens kwam Stavoren aan de beurt. De Walen verlieten de stad met 'groote buyt en veel roof gheladen' en stichtten brand, waardoor een groot deel van de stad in de as werd gelegd. (Uit Wikipedia)

SNEEK 1572

SENECH.

kaartdetails

